

ANT.
maatschappelijk leven.
KRUYSWISK.
en 75 Cent.
finke provisie.

ENEN:
ienste van de Geref.
n in Nederland.
ar 1896.
tie van

n A. LITTOUJ.
wkeurig mogelijk be-
het nummer toege-
de Regering bekend
at een in Memoriam
TOG en Dr. J. J. A.
degelijke bijdragen
KER, H. DIJKSTRA,
GAAY FORTMAN,
JUTEN W. en J. P.

blad, voor slechts
het ook verkrijgbaar
slag tegen 10 Cent

Catechisatie en
school.
Zakformaat, in linnen
Voor 200 leerlingen

ekhandel en bij den
E. te Middelburg.

R & Co.,
Middelburg.

SS, Wisselen Gouden
NGEN. Nemen gelden
drend Gulden worden

dezelfde. Brengt 1896
vaarlijk een ijer Gods
opgewekt, en klagen
dat Hij nog eens de
en nederkomen om
eiderpartijders bekend
ijft: "Geen oog heeft
od, wat Hij doen zal
! Vreeselijke dingen
antwoordt, o God in
ien toch "Wonderlijk".
ten wierd!

W. HOVV.

van H. J. Boezart te
er en heer G. J.
07.50; door den
140.50; 52.50;
Enkhuizen en
aspers te Culem-
A. Kemp Zanten
heer Jan van
0; door den he-
on 31.50; door Ds.
den 39; door den
bergen 55.50; door
thait te Voorthuizen
Goudappel te Delft
ter Meulen te Gossel
Brouwer te Dockum
M. Vader Jr. te Vis-
heer J. Duijn Fen, te
n heer Johs. Krap te
57.77; door den
brugge 30.

Theol. faculteit.)
kerk te 's-Gravenzande
schoten 19.48; van
1/2; van idem te Oude-
te Veendam 12.94;
10.20; van idem te
te Bellingwolde 4.04;
2.21; van idem te
te Middelburg A (halve
25; samen 17.60/5;
1.905; van idem te
n idem te Vlissingen A
15ingen B 6.18; van
1.96; van idem te Se-
te Koudekerke
kerke 2.80; van idem
te Gapinge 0.93;
1.80; van idem te
n idem te Domburg
kerke 8.33; van idem
van idem te St. Lau-
Oost- en West-Sou-
Gravenhage B 55.75;
p 21.16; van idem
van idem te Amstel-
te 's-Gravenhage A
idem te Gerkeskloos-
van idem te Dedem-
s-

it het busje 2; van
jongelingsvereniging
oor de Theologische
heer O. A. Brouwer
an de Standaard 11
Jr. gecollecteerd, teg
omlidschoolverreest-
erij maken" te 's Gra-
te Alblassemard 1.

Zanten te Zeist: uit
1/2, samen 44.40;
an de Halvestuivers-

Jr. gecollecteerd in
lissingen B. 1; door
de Halvestuiversver-

S. J. SEEFAT.
Penningmeester

DRUKKERIJ.
en ZONEN.

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 12 Januari 1896. N°. 942.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlangingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

XVII.

En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed. Gen. 1:31a.

Van Adams uitwendige positie komen we thans tot zijn innerlijke bestaan. Ook hierover toch moeten uwenkbeelden vaststaan, zult ge de gevolgen van den val, den daaruit geboren toestand, en de algemeene genade, die dezen toestand verbeterde, kunnen verstaan. Hierin volgen we slechts het goede voorbeeld van alle Christen schrijvers, die, om een juist beeld op het heden te verkrijgen, steeds begonnen met zich rekenschap te geven van den invloed dien zonde en genade op het thans bestaande hebben, en ten einde hietoe te geraken, zich afvroegen, in wat staat en stand de mensch vóór de zonde stond, en welke wijziging de zonde hierin teweegbracht. Zoo toch deden niet alleen de Gereformeerde, maar ook de Lutherische, Roomsche en Grieksche schrijvers. Van deze goede gewoonte ging men eerst af, toen het rationalisme alle geloof aan den staat der rechtvaardigheid en aan den "zondeval" ondermijnd had; en het is jammerlijk te zien, hoe zelfs Christelijke schrijvers thans, door dit kwade voorbeeld uit het goede spoor geraakt, deze wijsheid der vaderen verloorchen. Het is anders zoo duidelijk mogelijk, dat wie als arts bij een zieke wordt geroepen, zich eerst rekenschap moet kunnen geven van den mensch in gezonde toestand, alsook van de ziekte-oorzaak die hem van gezond krank maakte. Op geneeskundig of heilkundig terrein denkt daar ook niemand anders over; en zelfs architecten en scheepsbouwmeesters zullen, als hun een gebouw of door uavrij beloopend schip ter restauratie of ter kalefating wordt toevertrouwd, steeds beginnen met te vragen naar de plannen en bestekken, waaraan dit gebouw of dit schip oorspronkelijk gemaakt was. Men vergist zich dan ook ten eenenmale, zoo men de bespreking van den staat der rechtvaardigheid hier overtoollig acht. De leer der "algemeene genade" is niet te kennen noch te verstaan, tenzij men, juist met opzicht tot dien staat der rechtvaardigheid, een heldere voorstelling van de Schriftuurlijke waarheid hebbe.

Het Gereformeerde inzicht ten deze heeft zich gevormd in tegenstelling met hetgeen de hiërarchie onder Romes invloed lang vóór de Reformatie als te belijden waarheid ontwikkeld had. Van die zijde had men namelijk ingang geschonken aan de voorstelling, dat "s menschen" oorspronkelijke gerechtigheid" niet tot onze menselijke natuur krachtens de schepping behoorde, maar als genadegift van bovennatuurlijke aard aan onze natuurlijke gaven was toegevoegd. In den mensch, als mensch, gelijk hij krachtens zijn natuur bestond, heerschte geen "gerechtigheid", maar strijd. Van nature stond in hem het vleesch tegen den geest over. De "concupiscentie" of "begeerte" is, naar deze voorstelling, niet eerst door de zonde in de wereld gekomen, is op zich zelf geen zonde, maar is door God den mensch ingeschapen. Juist echter, omdat dit "begeeren" van het vleesch tegen den geest de kans zoo groot deed zijn, om aan het vleesch de overhand over

den geest te verschaffen, heeft God de Heere toen aan dezen gevaarlijken toestand een veiligheidsmaatregel verbonden, hierin bestaande, dat Hij aan den mensch, door bovennatuurlijke genade iets schonk, dat bij zijn natuur bijkwam. En dit bij zijn natuur bijkomende nu was de oorspronkelijke gerechtigheid". Gelijke de ruiter om van zijn paard zeker te zijn, dit paard een teugel aandoet, zoo ook schonk God aan Adam een teugel, om door zijn geest te zekeren dat vleesch te kunnen beheerschen. Ook zonder dien teugel ware het niet onmogelijk geweest, dat in Adam de geest over het vleesch ware blijven heerschen. Maar toch dan zou het als aan een haar hebben gehangen. Zoo licht ware de evenaar dan naar den verkeerden kant doorgeswikt. Daarom wilde God aan den mensch een meerdere zekerheid verschaffen. De man werd niet zonder meer op het paard gezet, maar eerst aan het paard een teugel aangedaan. Nu hoort die teugel niet tot de natuur, maar komt bij de natuur bij. Die teugel is niet organisch, maar mechanisch. Welbeziel bezat de mensch, voor wat zijn organisch, natuurlijk leven aanging, niets dan "den geest" om het "vleesch met zijn begeerte" te beheerschen. Maar opdat die beheersching hem te lichter zou vallen, schonk God hem alsmo, boven en behalve "den geest" dien hij van nature bezat, bij deze gave zijner natuur, nog een tweede macht, die niet tot zijn natuur behoorde, maar bij die natuur bijkwam, en in zooverre bovennatuurlijk was, en deze bij zijn natuur bijkomende gave was "de oorspronkelijke gerechtigheid".

Deze Roomsche leer over "s menschen" oorspronkelijke toestand is uiteraard van ver reikenden invloed op de geheele beschouwing over den mensch en ons menselijke leven, gelijk het thans ten gevolge der zonde geworden is. Oordeelt men toch, dat de "oorspronkelijke gerechtigheid" wel door de zonde teloor ging, maar dat zij op zichzelf iets was, dat bij onze natuur bijkwam, dan ging door de zonde wel verloren wat ons als teugel, ter bedwinging van het vleesch, gegeven was, maar is niet die natuur zelve aangegeven. Die natuur moge dan in eenigszins kwijnenden toestand verkeeren, maar ze is in haar zelve nog wat ze vóór den val was. Nu als toen vleesch en geest in onze natuur tegenover elkander staande, en de eerste opwelling der begeerte uit zichzelf niet zondig. Wel moet dan, om redding en behoudens mogelijk te maken, thans genade te hulp komen, daar anders het paard met zijn ruit, d. i. het vleesch met den geest, weg zou loopen; maar het vermogen om met vrije wilkeuze tegen het vleesch te kiezen, bleef dan toch ook in den zondaar aan den menschen geest eigen, en wel niet in Pelagianschen zin, maar toch op de manier der Semi-pelagians, is dan ook nu nog de vrije wil het uitgangspunt van geestelijke volmaking.

Het best verstaat men de strekking van dit stelsel, zoo men den mensch met de spin of de bij vergelijkt, of met eenig ander dier, dat bij instinct kunstwerk verricht. Zulk een dierken toch bezit niet alleen het vermogen om zulk kunstwerk te verrichten, maar doet het ook. Nu is de vraag: Behoort het doen, evenals het kunnen doen tot zijn natuur? Of wel, behoort tot de natuur van het dierken alleen, dat het zulks kan doen, en wordt het feit, dat het zulks ook doet,

alleen teweeggebracht door een inwerking Gods die bij zijn natuur bijkomt? Antwoordt men nu: Tot de natuur van de bij behoort alleen dat zij honig kan puen, een raat maken, en die raat vullen; maar het feit, dat de bij, in plaats van den honig te vermorsen, gelijk menige wespensoort, ons den honig in de raat aflevert, is een mysterieuze werking die bij de natuur van dit dierken bijkomt, dan heeft men de voorstelling van Rome omtrent de oorspronkelijke gerechtigheid. Zegt ge daarentegen: Neen, God schiep de bij niet enkel met het vermogen om het te kunnen doen, maar ook met de aandrift en het instinct om het feitelijk te doen, zoodat en het vermogen om het te doen, en het doen zelf tot de natuur van de bij behooren, dan heeft men het stelsel der Gereformeerden. Natuurlijk geldt liet derde van vergelijking hier in het minst niet als bewijs, maar strekt deze vergelijking uitsluitend om de tweeërlei belijdenis duidelijk te maken. Anders toch zou men ons terecht van Roomsche zijde terstond antwoorden: Van de bij geven we dit toe, maar de bij mist het zedelijk leven, en het is juist ter redding van het zedelijk leven in "s menschen" natuur, dat we onze leer omtrent de "oorspronkelijke gerechtigheid" aldus hebben vastgesteld. Alleen met die bedoeling betoogt dan ook Bellarminus, dat er van nature in den mensch "strijd bestond tusschen zijn vleesch en zijn geest, tusschen zijn rede en zijn begeerte; dat uit dezen strijd zekere krankheid en zwakheid, ten gevolge van zekere gesteldheid van het stoffelijke, zou zijn voortgevloeid; en dat God daarom aan de natuur nog de "oorspronkelijke gerechtigheid" heeft toegevoegd als een gouden teugel, om dien strijd te temperen; of wel als een kleed om zijn naaktheid te bedekken; of ook als een medisin om zijn zwakheid te hulp te komen". Met dit beeld van het kleed hangt dan weer de uitdrukking saam van het in *paris naturalibus* verkeeren d. w. z. in zijn naakte natuur, afgedacht van de bijgekomen of omgehangen "oorspronkelijke gerechtigheid". En evenzo volgt uit heel deze voorstelling het bekende zeggen, dat ook na den val bleef wat de mensch van nature bezat, maar teloor ging wat hij boven en behalve zijn natuur had gekregen. Zegwijzen en uitdrukkingen, waarbij men wel in het oog houde, dat het woord "bovennatuurlijk" hier niet beduidt, gelijk veelal, dat er sprake valt van dingen die tot een andere wereldorde behooren. Als gezegd wordt dat de "oorspronkelijke gerechtigheid" een "bovennatuurlijke gave" was, is hiernaede alleen bedoeld, dat ze iets was, dat bij de natuur bijkwam.

Tegen deze voorstelling nu zijn onze Gereformeerde kerken in verzet gekomen, leerende dat "door den val en de ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders in het Paradijs onze natuur alzo is verdorven geworden, dat wij allen in zonde ontvallen en geboren zijn". Onze belijdenis is derhalve, dat we door den val niet iets verloren dat bij onze natuur bijkwam, maar iets, dat tot onze natuur zelve behoorde. Hier heerschte intusschen geen misverstand. Nooit zijn onze Gereformeerde kerken medegegaan met hen, die leerden, dat door den val "s menschen" natuur was aangerand, zoodat een "zondaar" geen "mensch" meer zou zijn. Dat heeft wel

Flavius Illyricus, een Lutherisch godgeleerde, in zijn strijd tegen Strigel beweerd, en is ook door Spangenberg geleeraard; maar de Gereformeerden hebben hier nooit iets van willen weten. Zelfs tegen de onvoorzichtige uitdrukking van Luther, alsof de zondaar weinig anders dan een "stok en blok" zou zijn, ging steeds hun protest uit. *Wezen en natuur*, zoo hielden ze staande, zijn te onderscheiden. Het wezen is het blijvende, de natuur het veranderlijke, en zoo is ook door de zonde wel de natuur des menschen in haar werking gewijgd, maar "s menschen" wezen is gebleven wat het was, en zal dit blijven, ook al daalt zij voor eeuwig af in de plaats der rampzaligheid. Ook in Satan blijft het wezen van den engel onveranderlijk hetzelfde, alleen naar zijn natuur is, wat haar werking betreft, in haar tegendeel omgekeerd. En ditzelfde geldt evenzo van den mensch. Al wat tot het wezen van den mensch behoort, en den mensch als zoodanig uitmaakt, is in den zondaar evengoed aanwezig als in Adam vóór den val. Wat veranderd is, is niet zijn wezen, maar de werking van zijn natuur. In zijn wezen ongeschonden, is hij naar zijn natuur verdorven geworden.

Bij het spreken over het Beeld Gods keert hetzelfde onderscheid weder. Verstaat men onder het geschapen zijn naar het Beeld Gods tweeërlei: 1°. dat "s menschen" wezen naar de Beelde Gods geschapen is; en 2°. dat hij in de volkomenheid zijner natuur in de gelijkenisse Gods stond, — dan moet gezegd, dat ook de zondaar, de gevallen mensch, evengoed als Adam vóór den val, in zijn wezen het beeld van God draagt. Zoo komt het dan ook voor in Genesis 9:6, waar sprake is van zondige menschen, en waar toch met zoo vele woorden gezegd wordt, dat die menschen, dien men dood kwam te slaan, naar Gods beeld was geschapen. Ziet ge daarentegen op het tweede, namelijk op de gelijkenisse met God in de volkomenheid *naar natuur*, dan moet gezegd, dat de mensch door de zonde het beeld van God verloren heeft, dat alleen door de algemeene genade nog kleine overblijfselen daarvan gered zijn, en dat het alleen in en door Christus in den zondaar kan hersteld worden, hier op aarde reeds in beginsel, en eerst daarboven in volkomenheid.

Toen God alle ding geschapen had, zag Hij neder op zijn geschapen wereld, en "zie het was zeer goed". Dat oordeel Gods ging over den natuurlijke stand der dingen; over de elementen en de onderscheidende rijken der natuur en de ordinaantien waaronder ze bestonden. Zonder dat iets bovennatuurlijks tusschenbeide kwam, was deze schepping in het oog des Heeren *seer goed*, wat uiteraard zeggen wil: zonder gebrek en bekwaam om te beantwoorden aan het doel, waartoe God het alles in het aanzijn riep. Hoe dan nu aan te nemen, dat alleen de mensch hierop een uitrondering maakte, dat alleen de mensch "gebreklijk" was geschapen, dat in den mensch iets ontbrak, en dat daarom bij den mensch alleen, nog op mechanische wijze, een "veiligheidsklep", als we ons zoo mogen uitdrukken, moest worden aangebracht? Want of men nu al antwoordt, dat de mensch van al het overige scheepsel daarin onderscheiden was, dat hem een

redelijke natuur was ingeschapen, dat juist daarin voor hem het gevaar school, en dat juist deswege bij hem een middel van voorzorg moest worden aangebracht, hiernaede vordert men niet. Dit zou zich nog eenigszins hooren laten, als dit "toevoegsel der oorspronkelijke gerechtigheid" den val voorkomen had. Maar dit was niet alzo. Niet-tegenstaande den mensch deze "gouden teugel" in de hand was gegeven, is het boose dier toch doorgelagen, en is den mensch tot een ongeluk geworden. Nu geven we toe, dat te kunnen vallen onafschiedelijk is van den oorspronkelijken aard van het zedelijk leven, en in zooverre dan ook geen bewijs is voor de onvolkomenheid van Gods schepping. Dit zou het geval zijn, indien er in Gods raad geen voorziening ware geweest, om den mensch, indien hij zondaar werd, desiettemin te redden. Nu de val, krachtens den aard van het zedelijk leven, mogelijk moest worden gesteld, ligt alzo in de macht der genade die onweerstandelijk den zondaar herstelt, en tot onverderfelijkheid leidt, een volkomen genoegzame rechtvaardiging van de oorspronkelijke schepping. Maar die Theodicee valt weg, indien we, ook waar de mogelijkheid van den val blijft, ons met Rome deschepping van "s menschen" natuur zoo gebreklijk voorstellen, dat er nog iets bij moet. Zoo is "s menschen" werk, maar niet het werk Gods. Bij ons is dit zoo, omdat wij bij hetgeen we bouwen, oprichten of tot stand brengen afhankelijk zijn van allerlei dingen, die niet in onze macht staan. Stoomdruk kan door ons niet tot zekere spanning worden opgevoerd, of het gevaar ontstaat dat de ketel springt, en daarom zijn wij dan verplicht er een veiligheidsklep op te zetten. Waren daarentegen stoom en druk van den ketel zoo in onze macht, dat we zulke springen onmogelijk konden maken, dan zou het aanbrengen van een veiligheidsklep belachelijk worden.

God daarentegen is Schepper. Bij zijn scheppen is Hij van niets afhankelijk. Hij spreekt en het is er. Hij gebiedt en het staat er. En het staat er gelijk Hij het gewild heeft. En is het dan geen voorstelling, die aan de eere Gods te kort doet, om te zeggen, dat God, toen Hij den mensch zijn natuur schiep, die natuur zoo onvoldoende, zoo gebreklijk, zoo ongenoegzaam had verordeneerd, dat er, een ondenkbaar oogenblik na de schepping, nog iets aan zijn natuur moest worden toegevoegd, omgehangen, aangehaakt, ingedruppeld, of hoe men het noemen wil, maar toch altoos zoo, dat de natuur, die geschapen was, gevaar opleverde, en dat om dit gevaar af te wenden, de veiligheidsklep er op moest gezet? Wat is dit anders dan het mechanische begrip aanwenden waar alleen het organische op zijn plaats is? En wat dan te denken van de volmaaktheid eens Scheppers, die niet alleen eerst gebreklijk schept, en daarna het gebreklijk geschapene van een veiligheidsmiddel voorziet, als onmiddellijk daarop de veiligheidsklep toch blijkt te falen, en in den val Gods voorzorge ijdel bleek? Dat de aard van het zedelijk leven breuke mogelijk stelt, en na die breuke mechanisch herstel vereischt, wordt natuurlijk voetstoots door ons toegegeven; maar hoe is het ooit goed te praten, dat, ook afgezien hiervan, in de schepping zelve, nog vóór den val, en zonder dien val te keeren of af te wenden, welke zij gaarne schonk. Vervolgens gaf hij haar een wenk, dat zij op het stroom zoo gaan staan, dat daar op het schavot lag. Toen zij tegelijkertijd het blok zag, waarop men haar zou onthoofden, vroeg zij: "Ik bid u, dat gij u haast". Daarop viel de primes op de knieën en vroeg den beul, of hij haar hoofd zou wegnemen, eer zij het op het blok gelegd had. "Neen, mevrouw", antwoordde hij. Nadat haar de bloek voor de oogen gebonden was, riep zij: "Wat zal ik nu doen? Wat moet ik doen? Waar is het blok?" Een der omstanders legde hare hand er op. Zij hooft daarop het hoofd en zeide: "Heere, in uwe hand bevel ik mijnen geest". Nauwelijks had zij dit gezegd, of haar hoofd werd weggenomen door het zwaard des beuls. Dit geschiedde in den jaer 1553, den 12den Februari. Zij was 17 jaren oud toen zij stierf. Jane Grey was een zachte, innemende vrouw met buitengewone kennis van de Grieksche, Latijnsche en Hebreuschse talen, die zij alle kon spreken. Bovenal was zij een Christin, die volhardend mocht tot den einde in haar allerheiligst geloof.

Op verzoek van den heer Burges, commandant van den Tower, schreef zij eenige letteren in zijn boek. "Daar gij, mijnheer de kapitein, uwen wensch te kennen gegeven hebt, eenige woorden van mijne hand in uw boek te hebben, voldoe ik aan uw verlangen en vermaan u vooreerst, dat gij God aanroep, opdat Hij uwen wil buige tot de gehoorzaamheid van Zijne wet. Vergeet ook nimmer dat gij sterfenv moet. Hoe oud ge wordt, ge moet sterfenv. Denk aan het woord des predikers: "Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterfenv; beter is de dag van den dood, dan die der geboorte."

De GAAY FORTMAN.

De Martelaren.

CCXII.

Nauwelijks had Eduard VI van Engeland den laatsten adem uitgeblaas, of de hertog van Northumberland, die van zijnen invloed op den koning gebruik gemaakt had, om Maria en Elizabeth, de zusters van Eduard, van den troon uit te sluiten en zijn zoon daarop te plaatsen, begaf zich naar Suon House, waar Lady Jane Grey, de gemalin zijns zoons en de dochter van den hertog van Suffolk, woonde, en begroette haar als koningin. Zij weigerde de kroon en wees op de zusters des konings, die er meer rechten op hadden dan zij. Het haatte haar echter niet. Haar schoonvader dwong haar en Jane durfde, uit kinderlijke gehoorzaamheid, niet weersiaan. Daar echter het volk niet ingenomen was met deze keuze en niemand den machten en eerezuchten hertog steunde, keerde de koningin dankbaar terug naar haar eigen woning, Maria, die in de geschiedenis den bijnaam van de Bloedige draagt, bezette toen den koningszetel. Haar eerste regeringsdaad was de gevangenneming van Jane en haren echtgenoot. Beiden werden ter dood veroordeeld; maar met het oog op hun jeugd en onschuld — Jane was toen 16 jaren — werd dit vonnis niet uitgevoerd. Toch bleef zij in den kerker, terwijl hare aanhangers slechts met geldboeten werden gestraft. Maria haatte in Jane Grey niet de gewezen koningin, maar de geloovige, die zich harer belijdenis niet

schaamde, en die met een beroep op Gods Woord trouw en standvastig verdedigde. Dit verbitterde haar zoo, dat zij later toch hare gevangene liet aankondigen, dat zij sterfenv moest. Vier dagen voor haren dood rond Maria hare eenen Roomschen priester, met den last, haar van hare dwalingen terug te brengen. John Feknam, die later door de koningin tot deken van St. Paul en abt van Westminster verheven werd, ontving dat bevel en trachtte zich daarvan te kwijten. Hij kwam in den kerker en hield met de gevangene een gesprek, dat over vele onderwerpen, die der Roomsche kerk dierbaar waren, liep. Binnenkomende zeide Feknam: "Mevrouw, ik heb diep medelijden met uwen onspoed; zonder twijfel draagt gij dien niet lijdelijkheid en moed". Jane antwoordde hierop: "Uwe komst is mij zeer aangenaam, daar gij toch gekomen zijt, om mij te troosten. Deze gunst gewordt mij zeker van mijnen God". Toen hierna Feknam: "Ik ben door de koningin gezonden, om u te onderrichten omtrent den waren godsdienst". Jane Grey verklaarde zich bereid de onderrichting te ontvangen. Daarop begon een gesprek, dat achtereenvolgens over de verdienstelijkheid der goede werken, de Sacramenten en hun aantal en over de leer der wezenverandering in het Avondmaal liep. Uit de antwoorden, die hij kreeg, zag Feknam klaar, dat hij niets op de jeugdige kampioen voor de eere en het Woord Gods kon verwinnen. Bij zijn afscheid zeide hij: "Wij zullen elkaar nooit wederzien, vrees ik". Gevat antwoordde de martelare: "Dit is waar, indien gij ten minste u niet bekeert en tot God gaat; want gij verkeert in groote dwaling. De Heere erbarne zich over u en geve u den Heiligen Geest".

Zelve heeft Jane Grey haar gesprek met den geestelijke meegedeeld. Voorts schreef zij eenen schoonen brief aan Mr. Harting, kapelaan van den hertog van Suffolk, haren

vader. Deze Harding was vroeger een belijder der waarheid naar de Schriften geweest, maar de vreeze des doods en de wellust der wereld hadden hem weer teruggevoerd in den schoot der Roomsche kerk. De schrijver drukte hare bittere smart uit over zijnen afval. "Vroeger voegde gij u bij de bruid van Christus, nu buigt gij u voor den Antichrist; vroeger waart gij mij een broeder, nu zijt gij mij een vreemdeling geworden; ja vroeger waart gij een besliste strijder voor de eere van Christus, maar nu een opstandeling tegen den Heere". Zij herinnerde den afvallige aan den ijver, waarmee God waakt over zijne eere en glorie. "Denk aan het Woord van den Heere Jezus: Die zijn leven liefheeft, zal het verliezen, maar die het verliest zal om mijns naams wil, zal het vinden; en dat andere: Wie vader of moeder liefheeft boven Mij is mijns niet waardig." Zoo schreef de vorstelijke martelares aan den ongelukkige, die deze wereld had liefgekeerd, met een teederheid, die roert.

In den nacht voor zij werd ter dood gebracht schreef zij achter in een nieuw Grieksch Testament een heerlijke vermaning, die zij aan hare zuster Catharina Grey zond. Op weg naar het schavot sprak zij treffende woorden tot hare broeders, die zij op den weg ontmoette: "Ik bid u, broeders", zeide zij onder andere, "dat gij mijne getuigen zijt, dat ik tot den einde volhard heb bij de Christelijke leer en mijne eenige hoop gevestigd op het bloed van den Heere Jezus Christus. Daarom verzoek ik u voor en met mij te bidden."

Toen vroeg de martelares aan Feknam of zij Psalm 51 mocht lezen. Het werd haar toegestaan. Nadat dit gedaan was, gaf zij hare handchoenen en haren zakdoek aan hare kammerier Miss Ellen Tyndee. Met behulp van twee andere kammeriers, ontdeed zij zich daarop van hare sieraden. De beul knieldo voor haar en vroeg haar ver-